

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacræ
Theologiæ Professoris, Cursvs Philosophicvs Vniversvs**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Dispvtat. XLVIII. In libros Aristotelis de Posteriori Analysisi seu de
Demonstratione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

efficere potest voluntas ut conclusionem hic & nunc eliciat. Nego consequentiam, subjectio enim intellectus respectu voluntatis relucet in actibus obscuris & probabilibus, non in evidentibus, efficere enim potest voluntas ut intellectus relicto clariore & magis probabili, minus clarum & minus probabile amplectatur, non tamen ut rei omnino claræ & evidenti assensum non præbeat.

VI. Obijcies secundò, ex iisdem præmissis diversæ inferri subinde possunt conclusiones, ut in *Barbara*, ubi directa inferitur conclusio, & universalis, & in

Baralipon, ubi ex iisdem præmissis inferitur conclusio indirecta & particularis, ergo hic intervenire debet determinatio voluntatis; ergo etiam efficere potest voluntas ut ab omni actu cesset. Respondeo primò, quidquid sit de aliis; negando ultimam consequentiam, sicut licet opus sit determinatione voluntatis ut quis hoc potius loco sit quam illo; efficere tamen non potest voluntas ut aliquis sit in nullo. Respondeo secundò, in illo casu eam producendam conclusionem quæ connaturalius sequitur, quòd si utraq; æquè connaturaliter sequatur, dico producendum iri ambas.

VII. Obijcies tertio; requiritur à Theologis pia affectio ad assensum fidei, ergo idem dicendum de conclusione. Contrà, hoc nimium probat, si enim non posset intellectus conclusioni ex præmissis evidentibus deductæ sine inclinatione voluntatis assentiri,

quòd tamen est appetitum falsum, cum conclusio necessariò sequatur. Dico itaque fidem esse obscuram, sicque nil mirum si requiratur inclinatio aliqua voluntatis, quamvis si actus fidei deducatur ex præmissis, non requiratur pia affectio ad conclusionem, sed solum ad præmissam illam quæ dicit obiectum illud esse à Deo revelatum.

Obijcies quartò, datur habitus conclusionis, ergo conclusio non sequitur necessariò ex præmissis, ad quid enim principium facilitans, ubi est necessitas? Quintò; imperat voluntas potentia loco-motiva pro libito, ergo & intellectui. Sextò; experientia constat posse nos, etiam posito assensu præmissarum, non elicere actum conclusionis. Ad quartum dico, non usque adeo certum esse dari in intellectu habitus à speciebus distinctos. Deinde, si datur huiusmodi habitus, est ut intellectus ab habitu adjutus, minorem in conclusione elicendâ vim & conatum adhibeat. Ad quintum negatur consequentia, potentia enim loco-motiva cum non sit cognoscitiva, non habet unde aliunde determinetur, intellectus autem ad conclusionem determinatur à præmissis. Ad sextum, nulla datur ejusmodi experientia, & rationes, ut vidimus, validæ afferuntur in contrarium. Ex nullo ergo capere evincitur posse voluntatem, stante præmissarum assensu, intellectum cohibere quòd minus actum conclusionis eliciat.

VIII.

In certum est deur nec ne habet ruz conclusio.

DISPUTATIO XLVIII.

In libros Aristotelis de Posteriori Analysi, seu de Demonstratione.

Socrates negavit Demonstrationem & Scientiam cum Academicis Socrates, negavit Plato: ille nihil omnino sciri posse asserens, hic scire nostrum aliud esse nihil affirmans quam reminisci, nihilque unquam nos de novo addiscere, sed quæ animæ in primâ ejus creatione indita erant, recordari pronuntiabat. Omnem proinde scientiam aiebat nobis esse congenitam, sed sopitam quodammodo, & quibusdam veluti tenebrarum involucris tectam & abditam, donec illucescente paulatim ratione, rerumque tandem experientia accedente, excussæ quædam, quæ in animâ priùs latebant, scintillæ sese menti ostenderent, nec tamen ullam in eâ notitiam novam progignerent, sed earum, quas antea noverat, rerum, memoriam refricarent. Facilitatem itaque omnem & felicitatem ingenij in reminiscentiâ stituebat, eoque acutiorem esse mentis aciem dicitabat, non quòd promptius rei alicujus scientiam acquireret, sed quòd celerius, quæ dudum noverat, in mentem denuò revocaret. Plato proinde dum memoriam extolleret, ingenium non deprimebat modò, sed penitus ab hominibus tollebat, reque dicebat, quod in ore multorum tunc temporis versabatur, ingeniosum juxta ac memorem esse neminem posse. Hoc ergo somnio relicto, ad veritatem, & Demonstrationis naturam, ac proprietates explicandas accedamus.

Plato scire nostrum dicebat solum esse reminiscentiâ.

Plato memoriam extolens tollebat ingenium.

SECTIO PRIMA

Quid, & Quotuplex sit Demonstratio.

Dicendum itaque primò cum Aristotele hic & Philosophis omnibus, Demonstracionem dari. Ratio est, quia experimur varia nos in dies addiscere, ergo scientia nostra non innata, sed labore & industria per discursum est acquisita, scientia autem discursiva habetur ex præexistenti cognitione, sicque, quibusdam positus, ex iis aliud deducimus: actus autem ille quo formaliter illud & evidenter inferimus, est Demonstratio, ergo datur Demonstratio.

Dicendum secundò, Demonstratio, juxta Aristotelem hic l. i. c. 2. est syllogismus faciens scire, seu syllogismus certus & evidens. Unde excluditur à ratione demonstracionis & scientiæ propriè dictæ syllogismus Theologicus, cujus cum altera semper præmissa sit de fide, & consequenter obscura, conclusio evidens esse non potest, sicque nec est scientia propriè, nec Demonstratio.

Dividitur ab Aristotele Demonstratio in Demonstracionem Quæ, & Propter quid, quæ divisio invocata est, & essentialis. Demonstratio propter quid, seu à priori, est cum aliquid per causam, ut existentiam lucis per solem, vel per quasi causam, ut Æternitatem Dei per illius Immutabilitatem, aut voluntatem

I. Dari Demonstracionem certam & evidens est.

II. Demonstracionis est syllogismus certus, & evidens.

III. Dividitur Demonstracionis in Quæ, & Propter quid.

tatem per intellectum, & in homine admirabilitatem per rationalitatem monstramus. Sufficit enim ad Demonstrationem quoddam ratione nostram unum sit causa, vel quasi causa alterius, id est, quoddam ita se habeant illa duo, ut si illud, quod demonstratur, habere causam posset, haberet illud aliud pro causa. Demonstratio *Quia*, quæ & à posteriori dicitur, & à signo, est cum ex effectu vel quasi effectu probatur existentia causæ, ut in exemplis positis vice versa cerni potest, si nimirum intellectum quis probare per voluntatem, & sic de cæteris.

IV. *Quomodo Demonstratio à posteriori.*

Hic verò notandum, ut divisio hæc sit adæquata; per Demonstrationem *Quia* intelligi debere Demonstrationem à posteriori negativè, id est, omnem eam Demonstrationem quæ non est à priori, alioquin hæc *Omnis equus est animal hinnibile, Bucephalus est equus, ergo Bucephalus est animal hinnibile*, sub neutro membro continebitur, cum nec à priori sit, nec propriè à posteriori. Secundò dici posset per Demonstrationem *propter quid* intelligi eam quæ rem probat per causam proximam, per *Quia* autem eam quæ vel per causam remotam rem ostendit, vel per effectum; vel alio quocunque ex capite. Quo etiam sensu divisio est adæquata.

V. *Demonstratio à posteriori est vera scientia.*

Dicendum tertio: Demonstratio à posteriori est verè scientia. Est contra aliquos eam excludentes à ratione Demonstrationis, & scientiæ. Sed probatur, hæc enim Demonstratio est syllogismus scientificus, verè causam demonstrans per effectum, ergo rationem Demonstrationis in communi verè participiat. Confirmatur, si Demonstratio à posteriori non propriè sit Demonstratio & scientia, de hac propositione *Deus est*, non haberetur scientia, cum à priori demonstrari non possit, sed à posteriori tantum, & per effectus, res scilicet à Deo productas.

VI. *Dices, scire est per causam scire.*

Dices, definit Aristoteles 1. Poster. c. 2. scientiam & scire posse per causam scire, sed Demonstratio *Quia* non datur per causam, ergo non est scientia & consequenter nec Demonstratio. Confirmatur Demonstratio *propter quid* vocatur ab Aristotele Demonstratio simpliciter, ergo Demonstratio à posteriori non est Demonstratio. Ad argumentum Respondeo, Aristotelem ibi scientiam tantum perfectissimam definivisse, seu à priori, non scientiam in communi, alioqui sibi contradiceret, eum dividit Demonstrationem seu scientiam in *Quia*, & *propter quid*, à priori & posteriori. Ad confirmationem dico, licet ita vocetur, solum arguitur esse eam Demonstrationem perfectissimam, non tamen solam, sicut *Deus ens* dicitur simpliciter, non tamen propterea creaturæ à ratione entis excluduntur.

Resp. illud dici solum de scientiâ perfectissimâ.

VII.

Dices secundò; evidentiâ non reperitur in Demonstratione à posteriori, ergo nec scientia est, nec Demonstratio. Antecedens probatur, cognitio enim effectus inductioni solum innitur, & experimento sensuum. Nego antecedens, ad probationem dico cognitionem effectus non inductione tantum niti & experientiâ, sed illam præsupponere, & inde occasionem sumere intellectum, rem ipsam penetrandi magis, connexionem risibilis, exempli gratiâ, cum omnibus hominibus, seu naturâ humanâ & cum nullâ aliâ, sicque occasione sumptâ à sensibus actum elicit evidentem judicij, quod sequitur post apprehensionem clarâ terminorum, quodque magnâ ex parte simile est actui primorum principiorum, quæ aliquando etiam experimento sensuum adduntur, & inductione.

Demonstratio à posteriori non nititur sola experientiâ.

VIII. *Demonstratio à posteriori quæ sunt species subalternæ.*

Dicendum quartò: Demonstratio *Quia* & *Propter quid* non sunt duæ species infimæ, sed subalternæ, idque tum physicè, tum logicè: physicè, pro diversitate enim specificâ materiæ & objectorum Demonstrationes, omnesque actus intellectus differunt

specie physicâ, quo sensu Demonstrationes mathematicæ specie differunt à Logicis, & hæc à Physicis. Sunt verò etiam subalternæ seu specie diversæ logicè, seu secundum formam, nam Demonstrationes varietur tum *Quia*, tum *Propter quid* in diversis modis & figuris efformantur.

Demonstratio *Propter quid* dividitur in *Potissimam*, quæ est, cum prima passio demonstratur à priori de subjecto per definitionem rei essentialem, ut cum admirativum de homine ostenditur per *animal rationale*, hoc modo; *omne animal rationale est admirativum, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est admirativus*. Definitur ergo ab Aristotele Demonstratio *Potissima* hic c. 2. est syllogismus procedens ex veris, necessariis, propriis, primis, immediatis, per se notis; & causis conclusionis. Alia est Demonstratio *Propter quid*; cum secunda vel tertia passio probatur per primam, ut risibile per admirativum; & hanc vocat Aristoteles Demonstratio *Quia*, secundaria, non quòd sit à posteriori, cum à priori procedat, ut constat, sed quia in perfectione longè distat ab illâ, quâ prima passio probatur per essentialiam.

IX. *Demonstratio potissima.*
Demonstratio Propriæ ter quid.

SECTIO II.

Quæ sint ad Demonstrationem præcognoscenda.

Omnem quàm acquirimus notitiam, ministerio sensuum acquirimus. *nihil enim est in intellectu nisi quod prius aliquo fuerit in sensu*, id est, quod aliquid simile sensibus objectum fuerit, ex quo occasionem sumit intellectus rem unam per aliam similem, vel aliquando planè etiam dissimilem & oppositam indagandi. Primò ergo ad Demonstrationem acquirendam necessariæ sunt sensationes, seu cognitiones experimentales sensuum, deinde apprehensiones, mox judicia: ad primam enim principia, & quæ ipsâ statim terminorum apprehensione innotescent, non requiritur iudicium ullum prævium, sed sola clara terminorum propositio: ad Demonstrationem verò duo prævia requiruntur judicia, seu præmissæ.

I. *Nihil est in intellectu nisi quod prius fuerit in sensu.*

Duæ ergo, inquit Aristoteles, prærequiruntur ad Demonstrationem præcognitiones, nempe *An sit* & *Quid sit*: *Tria præcognita, subjectum* de quo aliquid demonstratur, *principia* ex quibus demonstratur, & *passio*, quæ & *quesitum* & *predicatum* vocatur, estque id, quod de alio demonstratur. Principia sunt extrema unita cum medio, seu, quod eodem recidit, præmissæ in quibus semper ratio continetur conclusionis, seu medium quò aliquid demonstrativè ostendimus.

Ad Demonstrationem præcognitiones, nempe An sit & Quid sit: Tria præcognita, subjectum de quo aliquid demonstratur, principia ex quibus demonstratur, & passio, quæ & quesitum & predicatum vocatur, estque id, quod de alio demonstratur.

De *Passione* seu *predicato* (ut plurimum enim in Demonstratione probatur passio, Demonstratio namque est modus sciendi ad passionis investigationem ordinatus, sicut definitio ad investigationem essentialis, licet alia præter passionis subinde in Demonstrationibus probentur) præcognoscendum, *quid sit*, id est, quid nominis & rei, non tamen *quòd sit*, seu quòd *in sit* subjecto. Primum constat, nam si vel vocem non intelligamus, vel nesciamus, saltem confuso quodam modo, quid illud sit, quod de alio demonstrare volumus, frustra id ostendere attemptamus. Secundum etiam, nempe quòd non sit necessarium præcognoscere quòd passio sit, seu *in sit* subjecto, est manifestum, id enim quod in conclusione probamus, est, passionem inesse subjecto, ergo hoc non debet præcognosci, alioqui superflua esset conclusio.

III. *De Passione præcognoscendum quid sit, non quòd sit.*

conclusio, frustra enim id in conclusione intulerit quispiam, quod antè scitur, quàm eliciatur conclusio.

IV. De subjecto, præcognoscendum quid sit, non semper quod sit. Prima pars probatur, & primò, quoad quid nominis, non est dubium, hoc enim æqualiter omnibus convenit, si quis voce arguat, ut fieri plerumque solet, non si solâ mente speculetur. Quoad quid rei, certum est confusam saltem aliquam notitiâ requiri, ad minimum quoad accidentiâ quædam magis nota, cum de subjecto probentur passiones, nihil autem de eo probari potest, quod quid sit planè ignoratur.

V. Secunda pars, quòd scilicet ad Demonstrationem non semper præcisci debet quod sit, ostenditur, in variis namque scientiis de multis particularibus objectis inquirimus sine necne, ut in philosophiâ, darinè possit infinitum, an possibile sint alij mundi, & Aristoteles ipse probat dari materiam primam, ac, ne longius abeam, hic contra Socratem, Platonem, & alios probat dari Demonstrationem, & scientiam, cum tamen hujus libri in particulari subjectum sit Demonstratio. Imò in secundo Poster. c. 2. inter quatuor illa quæ ad cuiusque rei perfectam notitiâ requirit, primùm investigandum ponit An sit, ergo hoc non semper supponitur. Dum ergo hic præcognoscendum ait de subjecto quod sit, intelligendus est juxta communem modum procedendi, quo homines cum experienciâ compertum habent existere aliquid, vel esse possibile, ad proprietates illius latentes & reconditas, quæ ignorantur, investigandas progrediuntur.

VI. De Medio, cognoscendum quod nominis & rei. Quoad primum, clarum est ex dictis. Quoad secundum etiam constat, nihil enim probare per illud possumus, nisi quid sit per quod probare aliquid volumus, sciamus. Hæc autem tria integrant præmissas, sicque dum dicit hæc tria ad Demonstrationem præcognoscenda, idem est ac si diceret præcognoscendas ad eam esse præmissas.

VII. Solum noto, cum Aristoteles in definitione supra positâ per Demonstrationem positissimâ, quam definiens ait esse eam, quæ procedit ex primis, veris, &c. per prima autem, vera, & alia ibi allata intelligat præmissas, ut omnes fatentur, dum ait procedere Demonstrationem ex illis, & nihil ex illis procedat nisi conclusio, conclusionem solam juxta Aristotelem esse integram Demonstrationem.

SECTIO III.

De medio Demonstrationis, & utrùm in Demonstratione dari possit circulus, seu regressus.

I. Itec medium aptissimum Demonstrationis, illius saltem quâ prima passio probatur de subjecto, videatur definitio subjecti, ut si quis probare vellet hominem esse admirativum, rectè id præstaret explicando essentiam hominis, quæ sicut in re est radix illius passionis, ita convenientissimum est medium per quod judicemus ipsi passionem illam competere, cum modus cognoscendi sequatur modum essendi: aliquando nihilominus assumi pro medio Demonstrationis potest definitio ipsius passionis, cum passio non minorem cum essentiâ connexionem habeat, quàm essentia cum passione. Cognitâ ergo per illius definitionem, passionis essentiâ, optimè cognoscetur convenire subjecto, seu ordinem di-

cere ad illud. Perfectissima tamen Demonstratio dicitur ea, quæ pro medio habet definitionem subjecti, ut omne animal rationale est admirativum, sed omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est admirativus.

Dices, definitio subjecti idem est cum subjecto, ergo assumi nequit pro medio ad aliquid de eo probandum, nam sic idem probaretur per idem. Respondedo distinguendo antecedens, est idem re cum subjecto, concedo antecedens, est idem ratione, nego: ad probandum autem aliquid de aliquo, sufficit quæcunque distinctio rationis, & ut propositio non sit identica; sicut etiam ad propositionem formalem sufficit ut prædicatum ratione distinguatur à subjecto, saltem quoad explicitum & implicitum, licet semper sit idem re cum illo.

De secundâ parte tituli quoad circulum, notandum, duobus modis posse circulum in demonstratione contingere, primò, cum aliquid à priori probavimus, & conclusionem per principia demonstrativa eliciimus, postea absque eo quòd objectum aliunde magis innotescat, cognitionem illam assumimus ad probanda principia ex quibus deducitur, ut cum quis ubi per hoc quòd homo sit animal rationale probasset ipsum esse risibilem, statim per risibilitatem eundem demonstraret esse animal rationale, licet nulla alia de risibilitate notitia interveniret præter illam quam acquisiverat, per animal rationale. Hic circulus merito censetur vitiosus quia inutilis planè, cum ab ignotiori procedat ad notius, cujus tamen contrarium in omni discursu regulæ à Dialecticis præscriptæ denotant faciendum.

Secundò, ita in Demonstratione contingere potest circulus, ut dum quis aliquid cognovit per effectum à posteriori, melius postea penetrando causam, effectum rursus per causam à priori demonstrat. Probavit quis, exempli gratiâ, à posteriori hominem esse rationalem per risibilitatem, postea per rationalitatem, quam melius penetravit, eundem à priori probat esse risibilem. Hic circulus non est vitiosus, quia in hoc casu, intellectus à notiori procedit ad ignotius, estque ordinatus procedendi modus in discursu, qui semper esse debet à notioribus ad ignotius, hæc autem supponitur principium illud, per quod probare quis vult conclusionem, aliunde jam magis innotuisse.

confirmatur, sæpe enim per effectum causa probatur, & effectus vicissim per causam, non quidem idem numero effectus, sed diversus, ejusdem tamen rationis, sic Aristoteles hic, l. 2. c. 3. ait in istiusmodi fieri posse circulares Demonstrationes, ut ex abundantia vaporum demonstrare possumus futuram pluviam, & ex pluvia futuram similiter abundantiam, non eorumdem vaporum, sed aliorum, sicut enim inter hæc & hujusmodi, natura fecit circulos in essendo, ita scientiæ sine vitio circulos facere possunt in cognoscendo, modò naturæ illius per quod primum rursus probamus, aliunde major habeatur notitia. Et hoc sensu dari potest in Demonstratione regressus.

Quæ Demonstratio sit perfectissima.

II. Dicitur per Definitionem subjecti de eo aliquid probamus, non probatur idem per idem.

III. Circulus in Demonstratione duobus modis contingit.

Primus modus.

Circulus hic est vitiosus.

IV. Secundus modus faciendi circulum in Demonstratione.

Hic circulus non est vitiosus.

V. Circulares Demonstrationes.

Vbi natura facit circulos in essendo, nos facere possimus in cognoscendo.

SECTIO

SECTIO IV.

De propositione primâ, immediatâ, per se notâ.

I. Aristoteles definiens vel describens potius Demonstrationem *Potissimam*, seu perfectissimam, varias in illius descriptione ponit particulas, ut quod procedat ex *primis immediatis*, &c. in quas figillatim hic inquirere oportet. Duo verò hic suppono, primò, debere præmissas, semper esse veras, si enim utraq; vel altera sit falsa, conclusio inde deducta vera esse non potest: secundum est, illas veriores conclusionem esse similiter non posse, cum veritas consistat in indivisibili, ut suprâ ostendi d. 45. f. 6.

II. Quoad tria ergo illa in titulo proposita, idem videntur significare; perindeque sonant, ac propositio quæ aliam non habet se priorem, & per quam probetur à priori, quæ de causâ vocatur immediata, id est, carens medio per quod à priori ostendatur, seu quam intellectus ob solam terminorum explicationem approbat, eiq; assentitur propter seipsam, & non ob aliam ullam cognitionem præviâ, clara enim ad eò est & manifesta, ut, visis tantum terminis, illius veritas per se statim elucescat, sicque huiusmodi propositio est *prima & immediata*. Ex quibus deducitur quod proximè dixi, idem omnino sonare hæc tria, & propositionem significare à priori indemonstrabilem.

III. Notandum tamen, propositionem *per se notam* esse triplicem, quoad se, quoad nos, & utroque modo. Quoad se illa dicitur propositio *per se nota*, quæ aliam non habet per quam probetur à priori, & id eò, ut diximus, dicitur *prima & immediata*, seu *indemonstrabilis* à priori.

II. *Quoad nos*. Illa est quoad nos propositio *per se nota*, *prima*, & *immediata*, quæ licet re ipsa medium habeat, & consequenter propositionem quâ ostendatur, & probetur à priori, nos tamen medium illud latet, & rem illam cognoscimus tantum in se, ut ventum & concitationem æris in se cognoscimus, causam autem illius, licet aliquam esse certum sit, ignoramus. Denique propositio *per se nota & quoad se & quoad nos*, est illa quæ nec in se, nec quoad nos medium habet quo ostendatur à priori, quales sunt *Dignitates* ut vocant, generalissima scilicet illa principia, quodlibet est vel non est, & similia, & omnium maximè hæc *Deus est*. Si verò per propositionem mediatam quoad nos intelligat quis illam quæ quocunq; medio, etiam à posteriori, ostendi potest, tunc hæc propositio, *Deus est*, est mediata, per effectus enim Deum rerum omnium causam esse cognoscimus.

IV. Ex propositionibus *per se notis*, aliæ sunt universales, seu quæ cuius facultati & scientiæ deserviunt, ut quodlibet est vel non est, quæ sunt eadem uni tertio, sunt id eò inter se, & reliquæ *Dignitates*. Aliæ sunt propositiones *per se notæ* ad unam aliquam particularem facultatem spectantes, ut peculiare quædam propositiones mathematicæ, vel alterius facultatis, e. g. *si ab aequalibus aequalia demas, quæ remanent sunt aequalia*, & huiusmodi aliæ. Sicut verò sunt prima principia immediata evidentia, ita sunt similiter quædam prima & immediata principia probabilia, ut infra ostendam d. 50. f. 1. n. 4.

V. Ulterius, sicut propositiones immediatæ à priori dicuntur illæ, quæ à priori, seu per aliquam ex quatuor causis probari non possunt; ita mediatæ à priori sunt, quæ à priori, seu per aliquam ex quatuor causis probari possunt, sic tanquam per causam efficientem calorem probamus per ignem; per finalem, ho-

Viragis præmissa debet esse vera.

Tria illa idem sunt, & denotant propositionem, quæ non habet aliam se priorem.

Propositio per se nota triplex.

Quoad se.

Quoad nos.

Et quoad se & quoad nos.

Propositiones per se notæ, universales autem, alia particulares.

Propositiones à priori mediatæ.

minem ostendimus esse intellectualem, quia ordinatur ad videndum Deum; per materialem, Petrum esse materialem quia habet materiam; per formalem, eundem esse hominem quia habet animam rationalem. Propositio itaque ut sit immediata simpliciter, ejusmodi esse debet, ut nullo ex quatuor causarum generibus probari possit; si enim vel uno ex illis ostendi possit, quamvis aliis tribus non possit, est immediata solum secundum quid, non simpliciter. Propositio verò quæ à posteriori tantum probari potest, non à priori, ut hæc, *Deus est*, est immediata à priori, à posteriori mediata.

Hinc tandem deducitur, Demonstrationem non constare semper propositionibus vel quoad se, vel quoad nos immediatis actu & formaliter, constare tamen immediatis actu vel virtute, id est, iis quæ ex immediatis deducuntur. Prima pars est clara, sæpe enim quod in conclusione unius demonstrationis intulimus, statuimus in aliâ pro præmissâ. Secunda etiam pars probatur, quando enim propositio evidens ex aliâ inferitur, vel illa ex quâ deducitur, est prima & immediata, seu quæ ex aliâ deduci non potest, vel non: si sit immediata, habemus intentum; si non sit, idem de eâ inquirem ex quâ hæc secunda deduci potest: Tandem itaque ad immediatam perveniendum, vel processum concedendus in infinitum. Idem d. 50. f. 1. ostendam de principiis probabilibus.

VI. Demonstratio non semper constat immediatis formaliter, sed subinde virtualiter.

SECTIO V.

De Propositione per se, de omni, de Prædicato primo, & secundum quod ipsum.

Aristoteles hic c. 4. & 5. Met. c. 18. quatuor enumerat modos *per se, prædicandi, inveniendi, existendi, & causandi*. Propositiones *per se primo modo*, sunt quando prædicatum est de essentiâ subjecti, ut *homo est animal*. Secundo modo è contrâ, quando subjectum est saltem in obliquo de essentiâ prædicati, seu quando prædicatur passio de subjecto, passio enim definitur in ordine ad subjectum, sicque in obliquo est de illius essentiâ, seu ingreditur definitionem illius essentialem. Tertius *modus per se, seu existendi per se* convenit primis substantiis, nempe substantiis individuis, quæ propterea dicuntur *esse per se*, quia aliis Logicè, seu metaphysicè non insunt: genera verò & species, seu secundæ substantiæ non dicuntur *esse per se*, sed inesse primis. Quartus demum *modus* competit causis, inter quæ aliæ sunt *per se*, ut ignis est causa caloris, sol lucis, aliæ *per accidens*, ut fossio est causa per accidens inventionis thesauri.

I. Quatuor modi per se, prædicandi, inveniendi, existendi, & causandi.

Prædicatio *de omni* est illa, cujus prædicatum competit omni contento sub subjecto, ut hæc prædicatio *homo est animal*. Dicunt tamen aliqui non requiri ut actu habeat inferiora & positivè, sed solum intelligi debere negativè, & conditionatè, id est, quòd si haberet inferiora, nullum esset cui non competeret: hanc proinde aiunt prædicationem esse *de omni*, *Deus est omnipotens*. Præpositio *de prædicato primo* eadem est eum propositione *immediatâ*, quæ sectione præcedenti explicata est. *Prædicatum secundum quod ipsum* illud est, quod alicui secundum rationem suam specificam convenit, non secundum genericam, ut ei convenit prædicatum *de omni*: exemplum sit, *homo est admirativus*.

II. Quid sit prædicatum de omni.

Prædicatum primum, & secundum quod ipsum.

Definitio autem illa ab Aristotele pro Demonstratione ca. 2. assignata, nempe quòd sit syllogismus procedens ex *veris, necessariis, primis* &c. Demonstrationi solum *potissima* competit, seu perfectissimæ, quæ

III.

Definitio alla Arist. solum competit Demonstrationi potissime. Quid sit Demonstratio proprie procedere ex proprijs. lis est, per quam prima passio probatur de subjecto, ut omne animal rationale est admirativum, sed omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est admirativus. Cum verò dicitur Demonstrationem debere ex proprijs procedere, non intelligitur debere eam habere præmissas proprias unius alicujus scientiæ, vel artis, cum contrarium videamus sæpè contingere, ut in hoc discursu, in omni figurâ rotundâ partes maxime distanti à centro, sed vulnus in quo partes maxime distanti à centro, difficilîus curatur, ergo vulnus rotundum difficilîus curatur, major est mathematica, minor & conclusio chirurgica. Sensus ergo

est, ex ipsis rei visceribus sumi debere argumentationem, seu pro medio assumi debere definitionem subjecti, aut saltè prædicatû. In alijs verò demonstrationibus hæc omnes conditiones non requiruntur.

Tandem noto, definitionem hanc non esse proprie definitionem, sed tantum descriptionem, etiam respectu Demonstrationis perfectissimæ, cum multa particula in illâ positæ penè coincidunt, vel una includatur in aliâ, & explicat ionis tantum gratiâ addantur. De veritate, certitudine, & evidentiâ præmissarum, & reliquis ad Demonstrationem spectantibus dicitur disp. sequente.

IV. Definitio illa Demonstrationis non est rigorosa.

DISPUTATIO XLIX.

De Scientia actuali.

SECTIO PRIMA.

Quid sit Scientia, & de quibus rebus dari possit.

I. Scientia actualis subinde pro quacunq[ue] cognitione sumitur, etiam probabilis, ut cum dicitur, omnis homo naturaliter scire desiderat, sed hæc latissima est illius acceptio: aliquando strictius pro cognitione certâ & infallibili, sive ea conclusio sit & discursiva, sive non. Quo sensu Deus scientiam habet omnium rerum, qui tamen nec conclusionem elicit, nec Demonstrationem habet, aut discursum. Nos autem de hæc non loquimur, sicut nec de cognitione intuitivâ Angelorum, sed de solâ scientiâ discursivâ. Hæc ergo duplex est, primò enim sumitur pro cognitione discursivâ, certâ & infallibili deductâ ex principijs certis, quæcunque demum illa fuerint. Hæc scientia tam reperitur in Demonstratione Quia, quàm propter quid, inò & congruit Demonstrationi etiam Theologicæ, quæ vera semper est & certa, quamvis non usque adeo evidens, ut pote cujus altera semper præmissa est actus fidei. Secundo & proprijsimè, scire est, ut ait Aristoteles, per causam cognoscere, & quod illius sit causa, & quod aliter se habere non possit. Hæc est scientia rigorosè & strictissimè sumptâ, nec ulli nisi scientiæ à priori competens: ac proinde non definitur hæc Aristoteles scientiam in totâ latitudine, sed hanc tantum ultimam & strictissimam.

Sermo tantum hic est de discursivâ.

Scire est per causam scire, &c.

Non habetur hæc scientia à priori de Deo.

III. Quid videri ille particula, & quod illius sit causa.

IV. Circa secundum quod in titulo ponitur, difficultatem facit quod communiter dici solet, scientiam

esse debere de universalibus, de necessarijs, de ente reali, & de ente per se, quo dicto ab objecto materiali rebus sit scientiæ excluduntur singularia, contingentia, entia rationis, & entia per accidens.

Dico tamen primò: de singularibus, si non perfectissima, vera tamen dari potest scientia. Probatur, primò enim de Deo veram habemus scientiam. Astrologi etiam de hac particulari stellâ, de Sole v. g. Lunâ, aut aliâ quapiam effectus varios demonstrant. Confirmatur, individua suam habent differentiam particularem, quæ subinde radix est aliquarum proprietatum, ergo hæc cognosci physicè loquendo possunt. Confirmatur secundo, negari non potest quin Deus & Angeli individuorum perfectam habeant scientiam, & noverint hoc vel illud individuum radicem esse talium vel talium proprietatum.

V. De singularibus potest dari scientia.

Confirmatur tertio, scimus saltem illa esse singularia, ut in hoc syllogismo in Darij. Quicquid existit à parte rei, est singulare individuum, sed Petrus existit à parte rei, ergo Petrus est singulare & individuum. Ergo universim scientia omnis non est neganda de singularibus. Confirmatur quarto, hic est syllogismus demonstrativus, Omne vivens dum currit calescit, sed Petrus currit, & est vivens, ergo Petrus calescit, & tamen est de re singulari, ut constat, nempe de hoc individuo cursu Petri, ergo. Dum itaque negat Aristoteles dari scientiam de individujs intelligit, moraliter loquendo, quia scilicet parum durat, vel de scientiâ perfectissimâ. Nec ad omnem scientiam, seu conclusionem certam requiritur ut præmissæ sint universales, alioqui frustra esset syllogismus expositivus.

VI. Variè ostenditur dari scientiam de singularibus.

Dico secundo; de rebus contingentibus, & corruptibilibus physicè, datur scientia, non de corruptibilibus metaphysicè, seu logicè. Explicatur & probatur conclusio, res corruptibilis dicitur & contingens physicè, quando secundum suam entitatem perit, & cum eâ omnes ejus passiones unâ intercidunt, ut homo & alia hujusmodi quæ quotidie esse desinunt, de quibus tamen datur scientia, ut constat. E contra, res incorruptibiles physicè ex sunt, quæ subjactæ nõ sunt corruptioni physicæ, ut Deus, cali, Angeli. Res logicè vel metaphysicè corruptibilis est, quando connexio inter subjectum & prædicatum est defectibilis, ut in hac propositione, Petrus est albus, & aliquo modo in hac, animal est rationale, cum accidentale animal secundum se sit, quod contrahatur ad rationale magis quàm ad irrationale.

VII. De rebus physicè corruptibilibus datur scientia, non de corruptibilibus metaphysicè.

Res logicè & metaphysicè incorruptibiles illæ sunt,

VIII.